

ta kuin pieni neliskulmainen reikä savun ulosmenoa varten, kivistä kyhättä kiuas, maalattia ja pienet lauteet peräseinällä. Martti oli elämän varrella avioitunutkin ja tässä savusaunassa hän sitten eli vaimonsa kanssa, teki puuastioita ja metsästeli hirviä ym metsänriistaa jasiellä saunan kiukaalla sitten aina lihapata porisi, jopa vieraan varallekin. Uunin lämmityksen aikana, kun savua tuli sauna täyteen, makasi Martti sellällä lattialla pää kynnyksellä, sillä aivan lattian rajassa oli pieni savuton ilmatila, jossa voi hengittää. Martti kertoi kerran mielenkiinnolla seuranneensa, kun rotta yritti viedä pienestä perureiästä hänen sajalautasensa mennessään, mutta eihän se siitä mahtunut. Kun ihmiset ihmettelivät Martin elämäntapaa sanoi hän: Kyllähän sitä minäkin, kun olen palvellut Viipurissa ja nähnyt parempia päiviä sekä näillä ruumiinvoimilla ja tällä järjellä, mikä minulla on, niin olisinhan minäkin voinut hankkia paremman toimeentulon. Mutta se oli tuo naisen henki, joka minua hallitsi ja nyt täytyy katsella tuosta pienestä ikkunasta synkkään korkeen.

Viimeisinä vuosina ei Martilla enää vaimoa ollut, kun huoltolautakunta katsoi viisaaksi korjata vaimon parempaan hoitoon. Kävin kerran Osk. Puikkosen kanssa pyytämässä, että me järjestämme sinulle hyvän paikan, lähde pois täältä murjasta kunnan asutukseen. Tähän pyyntöön Martti vastasi, että niin kauan kuin elän, hallitsen minä itseäni, kun olen kuollut, sen jälkeen toiset hallitsevat minua. Hänelle myönnettiin kunnasta 60-70 markkaa avustusta kuukaussittain ja astioiden teolla hän itsensä pääasiassa elätti. Kun häneltä kysyttiin, oletko pitänyt kirjaa, kuinka paljon on saaveja ja tulut tehtyä, sanoi Matti: "Kirjanpito on tarkka. Joka kerta kun saan astian vannehtua, isken naskalin seinähiirteen ja lasken kuinka monta reikää siinä on." Seinähirsi oli lähes poikki syöpyneet niistä hänen tokkimisistaan.

Raamattua oli Martti lukenut paljon ja käydessään kuuntelemassa saarnamiehiä, huomautti hän oitis puhujalle, jos tämä sattui puhumaan Raamatusta muunnettua totuutta. Marttia kävivät haastattamassa monet maisterit, piispat ja papit, ja kirjoittivat muistiin hänen kertomuksiaan. Kerran hän kysyi eräältä häntä haastattelemaan tulleelta maisterilta, että kyllähän sinä puhut, mutta sano poika, mikä on isänmaaa? Maisteri virkkoi, että kyllähän sen jotenkin selittämään pystyi, mutta kyllä hän mielellään sen teiltä tahotoisi kuulla. Martti sanoi vastavansa: "Unohda kotiseutusi, turmele ruumiisi, polje uskotosi, hääpaise isäsi ja äitisi sekä matkusta maailman ääriin. Tämän kaiken sinä voit tehdä, mutta sittenkin sinun sydämeistäsi lähtee kaipuu ja se vie sinut sinne, missä olet istunut isäsi polvella ja äitisi sylissä ja kuunnellut heidän ääntänsä. Tätä sinä et voi peittää, siinä on sinun isänmaasi." Maisteri sanoi, että hän on lukenut monia elämäkertoja, mutta ei ole saanut sitä, minkä tämä mies sanoi yhdessä lauseessa.

Martilla oli tapana pitää hyvin tehokasta taskuasetta mukana aina kauppareissuillakin ja kerrankin, kun hän oli osuuskaupassa, pilkisti pyssyn piippu takin helman alta näkyviin. Hänelle oli yleensä tarvarat annettava heti, kun hän kauppaan meni. Ellei kauppias näin menetellyt, lähti Martti takaisin "niine hyvineen". Eräät rajamiehet rupeivät kerran kokeilemaan, kuinka Martti reagoi, kun keskellä yötä menee häntä häiritsemään. He menivät yöllä ja koputtivat ovele. Martti kysyi, että kuka siellä? Miehet juoksivat läheisen kiven taakse piiloon kuuntelemaan, mitä nyt seuraa. Pian alkoikin luoteja sataa oven läpi, että metsä suhisi. Rajamiehet kaikkosivat vähin äänin. Martti kertoi joskus, että hänen

Metsäpirtin kirkko.

Lahjoitusmaajasta 100 v.

Karjala-lehden pitäjä pitäjältä Metsäpirtti-liite ilmestyy samaan aikaan kun meidän esivanhempamme ns lahjoitusmaatalonpojat 100 vuotta sitten vapautuivat hovin omistajien alamaisuudesta. Nuoremille lukijoille lyhyesti sanottuna tämä hovin alamaisuuteen joutuminen tapahtui siten, että vaikka esivanhempamme Suomen kansalaisina jo satoja vuosia sitten rakensivat itselleen ja kotieläimilleen rakennukset sekä kaskeivat ja raivasivat erämaista itselleen pellot ja maksoivat yhteiskunnalle verot, niin senaikaiset hallitsijat yksinvaltiaina lakien ja tapojen yläpuolella olevina lahjoittelivat tukijoilleen ja pöngittäjilleen suunnattomia maa-alueita ja sitä väestöä, joka joutui tällaiselle alueelle, jota Karjalassa nimitettiin hovin alueeksi, nimettiin lahjoitusmaatalonpojiksi. Suomalainen talonpoikaisjärki ei silloinkaan hyväksynyt eikä ymmärtänyt, että tällainen menettely olisi oikeudenmukaista, koska he joutuivat omilta tiloiltaan maksamaan vuokraa tämmöisen lahjan saajille (hovin omistajille), jotka kaikenkarvaisine moisniekkoinen kiristivät ja kiusasivat väestöä tätä ihmeellistä vuokraoikeutta hyväksikäyttäen.

Koitti kuitenkin sellainen aika, että Suomen valtiopäivät saivat koontua ja mikä ihmeellisintä, meidän esivanhempamme saivat asiansa sen käsiteltäväksi ja päätökseksi tuli, että valtio ostaa nämä hovit (tai lue: valtio lahjoo hovilaiset) ja jakaa maat niiden alueella asuville viljelijäperheille eli talonpojille. Kauppa oli siitäkin ihmeellinen, että meidän esivanhempamme saivat sitten vuorostaan ostaa omat maansa valtiolta.

Metsäpirtissä sijaitsevaan Saaroisten hoviin kuuluivat kaikki pi-

rahansa ovat jäänet kahden painavan kiven alle ja nyt hänen on tultava vähillä toimeen. Talo, jossa hän oli pitkään työssä, teki konkurssin ja palkat jäivät saamatta ja toinen asia oli se, että hän talletti vähät varansa erään liike miehen kassakaappiin ja sekini teki konkurssin ja hänenkin varansa menivät samalla.

Oliko Martti Kiiski rikas vai köyhä todellisuudessa, on vaikea sanoa. Kun hän oli hoidettavana Rantasalmen kunnalliskodissa talvisodan jälkeen, niin siihen aikaan suoritettujen setelirahojen leikkauksen yhteydessä paljastui, että Martilla oli rahaa silloisissa markkoissa 38,000 markkaa. Oli hän vielä jollekin kertonut, että jos kotiin Metsäpirttiin vielä päästään, niin hän hakee päivänvaloon kätöjä, joista kukaan muu ei mitään tiedä. - E. L e m m e t t i.

täjämme muut kylät paitsi Vaske-la, Raaju, Lapanainen, Koukkuniemä, Kirvesmäki ja Terenttilä. Valtio osti Saaroisten hovin paroni Nikolai Fredericksiltä 17.3. 1873, siis 100 vuotta sitten ja hintana oli 380.000 mk.

On kuitenkin oikaistava se väärä ja virheellinenä levitetty tieto, että pitäjässämme oleva hovi olisi sijainnut Saaroisten kylässä. Se ainoa hovi, joka Metsäpirtissä on ollut, on sijainnut Viisjoen kylässä sillä paikalla missä Juho Tuomaanpoika Ahtiaisen perilliset asuivat ja heidän pihallaan kasvavat isot lehmukset olivatkin tilan silloiset omistajat säilyttäneet muistona hovin päärakennuksen paikasta. Hovin navettarakennukset olivat Arkuntanhua 12 nimisen kylän (Lääväkylän) alueella, jossa luonnon muodostamista kivistä, pulterikivistä, ladotut navetan seinärakenteet olivat merkinä sen paikasta. Maanviljelijänä tulee kuin pakosta mieleen, että mikä mahtoi olla syynä tällaisen paikkan valitsemiseen hovin paikaksi. Kun navetta sijaitsi sellaisella saavalueella, josta kuivana kautena ei saanut vettä ja jos vettä jossakin kaivossa olisi ollutkin, niin maan sisältä nouseva maakaasu sekoitti veden saveen harmaaksi ja pahan makuseksi ja hajuseksi. Hovin pellot olivat erittäin kivisiä ja pohjoiseen ja koilliseen viettäviä. Päärakennuksesta ei ollut edes Laatokalle näköalaa ja matkaakin Laatokan rantaan oli noin 2,5 km. Tieyhteydetkin olivat Pietariin päin Joentaan kautta erittäin mäkiset. Myöskin suuremman karjan laiduntamismahdollisuudet olivat varsinkin hovin länsipuolella heikot rämeikköisen suon takia. Kun hovin perustajalla oli vapaasti käytettävissä melkein koko pitäjän alue ja juuri vuosisadan alussa noin parikymmentä vuotta aikaisemmin 1818 oli tapahtunut ns Suvannon lasku ja lietteen, lammin ja lepikon vesijätöt olisivat olleet hänen käytettävissään, oudoksuttaa tämän paikan valinta, koska maataloustuotteet ovat kuitenkin olleet pääasiallisina tilan tuoton tarkoituksina.

Tältä vaikealta lahjoitusmaajalta alustalaisten vaikeuksia ymmärtää ehkä parhaiten siten, että hovin omistajat sekä kaikki valtaa pitäneet virkamiehet ovat olleet vieraskielisiä ja kun tämä seutu oli rajaseutua ja sen itäpuolella (Venäjän puolella) talonpojat olivat täydellisiä maaorjia, niin hovin omistajat rajan tälläkin puolella koettivat kaikin keinoin saada saman lain tai pareminkin mielivallan alaiseksi tämän valloitetun maan asukkaatkin. Kun lisäksi väestön luku- ja kirjoitustaitokin oli puutteellista ja virastokieliä olivat venäjä, ruotsi jopa saksakin, on tämäkin osaltaan vaikeuttanut ja tehnyt asioiden hoitamisen vieläkin hankalammaksi. Mutta kaikenlainen lahjominenkin lienee ollut hyvin suosittu asioiden hoitamistapa, koska

METSÄPIRTTI-liitteen lukijalle

Kuusikymmentä metsäpirttiläistä on ollut mukana tämän liitteen toimituspuuhassa ja tällainen siitä sitten tuli. »Toimitusneuvoston» ovat muodostaneet Mauno Kajaala, Matti Hatakka, Aleks Urpanen, August Kiiski ja Väinö Orava, ensiksi mainitun toimissa puheenjohtajana. Aineiston keruusta kuulutettiin Karjalassa ja niin saapuikin sitten yli kuusikymmentä erilaista lähestystä, sisällöltään niin antoisia, että kaikki eivät mitenkään mahdu tähän kahteenkymmeneen sivuun rajoitettuun palstatilaan. Tästä ei kuitenkaan kannata ruveta murehtimaan, sillä Karjalan toimitus on luvannut, että tästä poisjääneet julkaistaan myöhemmin Karjalan palstoilla. Saksitaan ne sitten sieltä ja pistetään tähän liitteen väliin aina sitä mukaa, kun niitä julkaistaan. Tämän liitteenhän jokainen kuitenkin säilyttää. Liitteiden sivumäärä on vahvistettu vakioksi, ettei kenellekään enempää tule, pyysi tai ei. Hyvä näinkin.

Tässä liitteessä julkaisemme Metsäpirtin kuvia melko runsaasti, koska Metsäpirtin historiastakin niitä löytyy niin vähän. Valokuvia Metsäpirtistä saimmekin runsaasti, yli 170 kpl. Näistä vain osa mahtui tähän liitteeseen. Kun julkaisuvaroja olisi, saisi näistä kuvista kauniin kuvateoksen. Kannattaa harkita.

Kiitämme kaikkia avustajiamme, jotka tämän liitteen hyväksi ovat kortensa kantaneet ja erikoisesti Juho Hämäläistä, Lauri Laurilaa, Eero Kuoppaa ja Oskari Haapsaarta. Tämän kallisarvoisen kuva-aineiston palautamme heti sen jälkeen, kun ne on toimituksesta saatu takaisin, omistajilleen toivomuksella, että säilyttäisitte nämä muistona tuleville polville.

Tulkoon vielä tiedoksi, että Vaske-lasta kotoisin oleva Lauri Laurila on haastatellut yli viittäkymmentä metsäpirttiläistä rintamamiestä, lottaa, siviilejä ja pitäjän evakuoinnissa mukana olleita henkilöitä YH:n ja talvisodan aikaisista tapahtumista. Sitä aineistoa on niin paljon, että niistä tulisi yli kaksisataa sivua käsittävä kirja. Karjalakin voisi niistä ainakin osan julkaista.

Taloudellista tukea näihin liitekuluihin olemme saaneet Pirtti-Säätiöltä, Metsäpirtin Osuuspankilta ja Laitilan Säästöpankilta. Näistä kaikista lausumme parhaat kiitoksemme. — M. K.

KIRKONKELLOJA

Raudun kirkonkellot:

Rau - rihhoi - kalkkanakauloi / Rauh - rihh... (Lienee tarkoitettu, että Raasulin rata toi Pietarista "pop-muotia" punaisen pöyheän kaulaliinan ajan virtauksena jo ennen vallankumousta).

S a k k o l a n kirkonkellot: Tähän tuuvaa, tallelle panna vanhat ämmät räppäkalsut, vanhat ukot lökkäpöskyt. (Metsäpirtin eroaminen Sakkolasta ei sujunut kiistotta!)

Metsäpirtin kirkonkellot: Tii - tal-lei-le/Tii - tal....

nämä vanhat kirjat niin usein mainitsevat niistä. Eipä ole ihme, jos väestö tunsii olonsa suorastaan orjuuteen verrattavaksi.

Kyllä nämä kömpelöt runojen riimitäjät tunnettiin myöskin Metsäpirtissä, joista Tepponenkin mainitsee, mutta olivatko nämä tapahtumapaikat sitten Suomen vai Inkerin puolella. Tästä koiranpentujen imettämistä kertoo runonpätkä, kuinka vain nuoret ja kauniit äidit kelpasivat tähän tehtävään. Kun Sumpulassa kasvatettiin koiranpenikoita, akat vallast laittihin imettämään noita koiranpenikoita. - Hampuat olivat ko havel suus ja naisten rinnoissa riippuit, sitä täytyi imettää, vaikka vesi silmäsä tippui. Eräs runonpätkä oli taas maaorjuudesta vapautuksen muistoksi seipitetty ja siinä olivat sanat: Pappi suarnua kirkossa, jöt nyt on orjat vappuat, ei nyt enniä hovintyössä keppi selkiä nappua."

Tätä isovanhempiemme pitkäikäistä ja välillä toivottomaltakin tuntuvaa sitkeää oikeustaistelua pitäisi pitää muistelemisen arvoina vielä 100 vuoden takaa, sillä he saivat henkilökohtaisesti itse kokea, mitä elämä on vieraiden vallanpitäjien alla. Varmaankin he piikkopuvissaan keventynein ja helpottunein mielin valmistautuivat vastaanottamaan ke-sää 1873 risukarhineen, atroineen ja kylvövakkoineen ilman hovin painetta hartioillaan. Vaikka meillä ei olekaan mahdollisuutta koontua heidän nurmettuneille hautapaikoilleen Sakkolan ja Metsäpirtin kirkkojen seutuvilla tällä vapauden aikakaudella, niin Karjalaaan jääneiden vainajien muistokivelle ei kukaan estä meitä viemästä valkovuokkoja. - A p o P e l t o n e n.

KAAPRE LÄPIKIVI

Yllä olevassa kuvassa Kaapre Läpikivi Lento-tammansa keralalla. Kaapre on syntynyt v. 1881 Raudun Jousseilla. V. 1918 hän osti kuuluisan runonlaulajan Larrin Parasken tilan Metsäpirtin Vaskelasta. Nykyisin hän asuu Vehmaan pitäjän Puotilassa ja lähettää terveisiä kaikille arpakavereille. (Arpakavereille lienee komennettu viimeinen ojennus jo ajat sitten).

Lento-tamman keralla Kaapre näytti aikoinaan monta lustia ja ihmettä naapurueilleen. Kerrankin Vilakkalan Salolta tullessa Kaapren reki upposi jäihin, Lento jäi ehjälle jäälle. Toiset metsämiehet hätäntyivät, että nyt menee Kaaprekin. Kaapre seiso kuorman päällä ja lauloi. Toiset hoputtivat, että älä nyt enää laula, muuten olet itsekkin siellä Suvannossa. Siihen vastasi Kaapre, ettei hän voi sorsjaa laulua keskenkään heittää, lauloi laulunsa loppuun ja tiukkasi ohjaksista. Lento veti kuorman ja Kaapren ylös jäistä ja matka jatkui niinkuin ei mitään olisi tapahtunutkaan. Kotiin tullessa oli Kaaprella taaskin laulu kesken ja kaunistu virttä ei voinut keskenkään heittää, niin Kaapre ajeli navetan ympäri niin monta kertaa, että pääsi virren päätökseen.

Tällaisia kokkapäätarinoita Kaapresta voisi kertoa loputtomiin, mutta rajansa kaikella. - L. L a u r i l a.

Kaikkii muuta Pietärist suap, muttei linnunmaituo ja ommua emmuo. (Metsäpirtti)

Illast on paha päiviä jatkua. (Metsäpirtti)

Hyvä ois syytöä syyvää, mut ko se on viel päässi piäs. (Metsäpirtti)

Ko leipiä sais ainha tiä suu on lih-hua täys. (Metsäpirtti)